

A "Nyefiti" automatizált információkereső rendszer és fejlesztésének perspektívái

A VNIIDÉNG /Vszeszsojuznűj naucsno-isszszledovatel'szkij insztitut organicii upravlenija i ékonomiki neftegazovoj promüslennosztii = Össz-szövetségi Kőolaj- és Földgázipari Szervezési, Vezetési és Gazdasági Kutatóintézet/ kidolgozta a "Nyefiti" elnevezésű automatizált ágazati információkereső rendszert, amelynek kísérleti alkalmazása most folyik. A "Nyefiti" deskriptoros típusú dokumentációs rendszer, Minszk-22 elektronikus számítógéppel működik. Rendeltetése: a kőolaj-termelő ipar műszaki és tudományos szakembereinek tájékoztatása az ágazati központ információs állománya alapján. A rendszer egyaránt alkalmas a szelektív információszolgáltatásra és a retrospektív keresésre. Feldolgozza az ágazat vállalatainak információit, beleértve a különféle dokumentációs szervek kiadványait is.

Tematikája 5 nagy csoportra terjed ki: kőolaj- és földgázlelőhelyek felkutatása, mélyfúrás, művelés, tárolás és szállítás; ezenkívül foglalkozik a gazdasági, szervezési és irányítási kérdésekkel is.

A tájékoztatási igények 50%-a a mélyfúrás problémakörére vonatkozik. Ezért 1969-ben először a mélyfúrás témájára vonatkozó információkereső nyelv kidolgozása kezdődött meg. A munka a következő mozzanatokból állt:

- a deskriptor-szótár alapját jelentő kulcsszavak kiválasztása;
- a kulcsszavak közötti poliszmia, homonimia és szinonimia kiküszöbölése;
- a kulcsszavak csoportosítása a feltételeknek megfelelő osztályokba;
- a deskriptorként használt szó kiválasztása egyes osztályokból;
- a deskriptorok közötti paradigmikus viszonyok megállapítása /nem-raj; ok-okozat; egész-rész/.

A kulcsszavak összegyűjtése a dokumentumok szabad indexelése, illetve a terminológiai szótárak, kézikönyvek, osztályozási tárgymutatók lexikográfiai feldolgozása útján történt. Ezenkívül a Kutatóintézet könyvtárába érkező igények és kérések is elemzés alá kerültek.

A kőolaj- és földgázkutak mélyfurása témájú deszkriptor-szótár jelenleg a következő részekből áll:

1. A deszkriptorok lexikai-szemantikai mutatója az összes deszkriptorok és kulcsszavak betűrendjében.
2. A deszkriptorok betűrendes mutatója, amely a deszkriptor kód-számának kikeresésére szolgál.
3. A deszkriptorok numerikus mutatója, amelyben a deszkriptorok a kódszámok növekvő rendjében helyezkednek el.
4. A deszkriptorként számításba vehető kulcsszavak jegyzéke.
5. A tiltó jegyzékben azok a szavak szerepelnek, amelyeket az indexelésnél nem kívánatos felhasználni. A deszkriptor-szótár 1900 deszkriptort tartalmaz, közülük 36 bibliográfiai jellegű, a dokumentum típusát, nyelvét, kiadási helyét stb. írja le.

A kőolaj és földgáz lelőhelyek művelése témakörben is megkezdtek a deszkriptor-szótár összeállítását, kiválasztott szövegekben az egyes szak kifejezések előfordulási gyakoriságát vizsgálva. E munka tapasztalatai szerint a betűrendes-gyakorisági szótárak készítéséből származó tapasztalatok széles körű elemzése és általánosítása alapján a jövőben ki lehet dolgozni a deszkriptor-szótárak összeállításának elvi vázlatát és algoritmusát.

A számítógépre kidolgozott programok a következő feladatok elvégzésére képesek:

1. ellenőrzik a bemenő információ gépi adathordozóra történő felvitelének helyességét;
2. a helyesnek talált és a javított információkat a gép memóriájában kereshető módon helyezik el;
3. megkeresik és kiíratják a kérésekre adandó válaszokat;
4. elvégzik a tárolt információkban a szükségessé váló állomány-korrekciókat.

A "Nyefiti" rendszer programjai jelenleg mintegy 20 ezer utasítást foglalnak magukban.

A "Nyefiti" információkereső rendszer üzemeltetése során az egyes elemeket optimalni, a rendszert magát pedig új elemekkel bővíteni kívánják. A mélyfurás deszkriptor-szótára mellé a közeli jövőben kidolgozzák a művelés, a szállítás-tárolás és a gazdaság-szervezés-vezetés deszkriptor-szótárát is. Ezt követően készül el az ágazat összevont szótára.

A rendszer tökéletesítése a következő irányokban folyik:

1. áttérés a kísérleti felhasználásról a rendszeres, üzemszerű működtetésre;

2. a szelektív információszolgáltatás felhasználói körének szélesítése az ágazat összes vállalatainak bevonásával;

3. egységes /összevont/ ágazati tezaurusz kialakítása;

4. a bibliográfiai adatok központosított szolgáltatásának megszervezése és az esetenkénti sokszempontú tematikus igények kielégítése;

5. a tudományos-műszaki és műszaki-gazdasági információk retrospektív keresésének fokozatos megszervezése.

/Naučno-Tehnicoszka Informacija, Szerija 2.
1971. p.18-22./

Haraszthy Ágnes

FELHÍVÁS

A helyi szakkönyvtárak szervezési és tervezési módszereinek tökéletesítésére a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1971-ben felméréseket végeztetett a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtáros Szekciójának tagjaival, hat kisebb szakkönyvtárban. A munka eredménye egy-egy, az adott könyvtárra jellemző, művelési kataszter lett, amely tükrözi a helyi szakkönyvtárakban végzett munkafolyamatok, műveletek, sőt művelési elemek körét, jellegét, gyakoriságát és egyéb jellemzőit.

A felméréseket a KMK a könyvtár-típus általános szervezési összefüggéseinek elemzésével hasznosította.

Tekintettel arra, hogy az anyagok szélesebb körű gyakorlati felhasználása nem kevés haszonnal kecsegtet, érdeklődő könyvtárosok kérésére azokat, valamint VAJDA Erik összefoglaló jelentését a KMK tudományos és szakkönyvtárak módszertani osztálya készséggel rendelkezésre bocsátja. Mivel az elemzések végső célja a helyi műszaki könyvtárak munkaszervezési modelljének /illetve változatainak/ megalkotása; ugyanez vonatkozik az e témában kutatni kívánó könyvtárosokra is, sőt - megfelelő színvonalú munka esetén - a KMK 1973-ban vállalkozik a tanulmányok honorálására, esetleg kiadására is.